

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך ג, תשי"ב-תשי"ג

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

חכה רגע

הזבקש לומר לחברו, כי ימתין לו משהו. נעזר ברגל
 באחת משתי האמירות; או יאמר לו: "חכה רגע", או
 יאמר לו: "חכה מעט". מבלי שיהא מרגיש בכך, כי שתי
 האמירות נולדו מתוך מליצה אחת, שבאו עליה קצת גלגולים.
 ומה המליצה? — כתוב מפורש הוא בישעיה (כ"ו, כ'): "לך עמי
 בא בחדריך וסגר דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבור
 זעם". תיבת חבי מתפרשת כלשון "חבה" ופירושה כלשון
 היחבא, היסתר. תיבה זו נפל בה שינוי מועט: אית ביית
 נתחלפה בחברתה הדומה לה למראה, היא אות כ"ף, ולפנינו
 אמרה "חכה כמעט רגע".

מן הדין שנבדוק מעט, כיצד בא הגלגול הזה, שכבר
 נמצא בדורות ראשונים. הרי למשל רבי יהודה הלוי,
 הכותב מזה: „דואבת ם כִּי כמעט ודעי” (מהדורת מחברות
 לספרות, שירי קודש עמ' 530), ואילו מזה יכתוב: „ן ם כִּי
 עד יעבור זעם רגע” (שם עמ' 543), וכן: „הן בידי
 צֶרְפֶּןְּ ואני אחבוש מכתך / עוד מעט ם כִּי, כי אעלה ארוכה
 אל שברך” (שם, עמ' 155). עד כמה נקלט שינוי האותיות
 הזה, אנו למדים מתוך מקבילה, שמסתייע בה ר' יהודה סומו
 בחטיבת המחזה שלו „שתי שיחות וכו” שנאמר בה: „פֶּר
 לי זעיר וחכה כמעט רגע” (מהדורת שירמן, עמ'
 133), לאמור: פירש הנאמר באיוב (ליו, ב') בנאמר בישעיהו,
 כמובן בחילופה של בי”ת בכ”ף.

ומרובות ביותר הדוגמאות לשימוש זה בדורות אחרונים.
 יש המשתמשים בשלוש התיבות, כגון יל”ג: „הואילה וסורה
 הלום. שבה וחכה כמעט רגע” (בסיפורו „המעורב בדעת”).
 וכן בלשון נקבה: „כִּי כמעט רגע ונָנֶעַץ, הכשר הדבר
 לגלות סודנו לאיש זר” (בסיפורו „שניהם כאחד טובים”).
 ויש גם המוסיפים תיבה „נא”, שהיא לשון בקשה, וכן, למשל,
 יל”ג בלשון רבים: „חכו נא כמעט רגע, אלכה נא
 עד כה ואקרא לנער ואשובה אליכם” (בסיפורו „תודה הבאה
 לאחר זמן”), ובלשון יחיד: „חכה נא כמעט רגע
 ר' יעקב, אמרתי אני אליו” (בסיפורו „העצמות היבשות”);
 וכדומה יצחק קצנלסון: „חכה נא כמעט רגע, עדיין
 לא אדע פה עד מה” (כמחזה „המעגל”, עמ' 74), וכן
 י”ד ברקוביץ בהכפלה: „שם אביך, אתה אומר היה

אברהם ויניק, חכה-נא, חכה כמעט רגע: מאילו
ויניקים היה? הוא היה סוחר ביצים? (בסיפורו "תלוש").
דוגמאות אלה, הצד השווה שבהן — שמירת כל
שלוש התיבות, אולם יש דוגמאות שבהן חל קיצור. בין
נשמטת תיבת "רגע" ומתקיימת תיבת "כמעט", בין נשמטת
תיבת "כמעט" ומתקיימת תיבת "רגע". דוגמה ראשונה נמצא
למשל בפרץ סמולנסקין, כגון: "חכה עוד מעט ואצווה
לרתום לך עגלה לסוס" (בסיפורו "התועה בדרכי החיים").
וכן: "אמנם חכו לי מעט, כי שמעון במו פיו השמיע
כל אלה" (בסיפורו "שמחת חנף"); וכן בתוספת לשון בקשה:
"חכה נא מעט למען תהיינה גם בפעם הזאת רק שלוש
שאלות". כדרך זה מצוי באחרים, וראה למשל ש"ר, הכותב:
"חכה נא מעט גבריאל" ("מות ישרים או קין", תרמ"ז,
עמ' 115). וכן בלשון נקבה: "אבל חכי נא מעט, יפתי,
עיד תתרפסי לרגלי" (שם עמ' 60). ולא עוד, אלא נמצא בו
גם דוגמה אחרונה: "חכה נא, חכה נא רגע! הגד מה
תאמר למנדס" (שם, עמ' 48). וכמותה נמצא גם באחרים, וכן,
למשל, ש"י עגנון הכותב: "וקול יוחנן נשמע כבראשונה
אז היה כי עייפה נפשי, ויענו ויאמרו: חכה נא רגע
אחינו" (בסיפורו "חופת דודים"). ויש המשתמש למפוזרין
בשני דרכי הקיצור, וכן, למשל, יצחק קצלנסון, הכותב
מזה: "חכה נא מעט! ... הרי הוא שם" (במחזה "אנו
חיים ומתים"), ומזה: "חכה נא, חכה נא רגע קט"
(שם). ועתה אין צריך אלא שמיטה של תיבת "נא", ולפנינו
הדיבור השגור בפנינו, ואמנם מסתייע בו י"ח ברנר:

„חכה! חכה רגע!“ (שכול וכשלוך, מהדורת עם עובד
עמ' 142).

מובן כי הסופרים ידעו יפה את השינוי באותה מליצה
בישעיה, אבל משקל—נעשתה גם המליצה עצמה חומר לדרוש
ברוחו של השינוי. וראה, למשל, פרץ סמו לנס קין, הכותב:
„יעצוני לחדול לעת כזאת מתמלאכה הזאת עד יעבור
זעם, אבל לדעתי אם אחכה לזאת, אז יכלו כל הקיצין
וספרי לא יראו אור“ (במבוא „שמחת חנף“), וראה דבורה
בארון המחליפה פועל בפועל דומה הוראה וכותבת: „כדי
למהמה אותו עד יעבור זעם עשה הרב את עצמו
כמעייך“ (בסיפורה „מדנים“), וראה דוגמה אף באידיש, והיא
במאמר על האמן ארביט באלאטאס, שנאמר בו כי הוא „האט
בשלאסן צו בלייבן אין אמעריקע און ווארטן—עד יעבור
זעם“. כלומר הוא החליט להישאר באמריקה ולחכות עד
יעבור זעם.

ודוגמה לשימוש כפול, גם כדיוקו של הכתוב גם
כשינויו, אתה מוצא בדברי שמ"ר לאמור: „חכי נא
מעט יונתי! אל תברחי אף לא תתחבאי מפני זעמו“
(כנ"ל, עמ' 32). אולם לימים נעשה השימוש כדיוקו של
הכתוב שימוש נדיר, כגון א' שטיינמן, הכותב: „אמר לך
אדם בוא וראה, הבאתי לך אושר... ברח לך, ידידי, מאותו
נדבן והיחבא עד יעבור זעם“ (לפנים מן השורה“).